

Technická univerzita v Liberci
Hospodářská fakulta

Studijní program: 6202 – Hospodářská politika a správa

Studijní obor: Pojišťovnictví

POJISTNÉ PODVODY

INSURANCE FRAUDS

BP – PO – KPO 2005 06

PETRA FOUQUÉOVÁ

Vedoucí práce: Ing. Markéta Paulasová (Katedra pojišťovnictví)

Konzultant: JUDr. Jiří Šisler (Česká pojišťovna)

Počet

Stran	Tabulek	Grafů	Příloh
41	12	1	0

V Liberci dne 29. 4. 2005

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI PRÁCE

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne 25. 4. 2005

Petra Fouquéová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Ing. Markétě Paulasové za podnětné rady, por. Bc. Jiřímu Tvrdkovi za pomoc s praktickou částí a všem, bez kterých by tato práce nikdy nemohla vzniknout.

PROHLÁŠENÍ K VYUŽÍVÁNÍ VÝSLEDKŮ BP

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL, v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Autor:

Petra Fouquéová

Podpis:

V Liberci dne 29. 4. 2005

RESUMÉ

V první kapitole je popsána teorie pojistného podvodu, jde především o charakteristiky, členění a příčiny páchaní pojistných podvodů. Dále jsou zde popsány vývojové etapy boje s pojistnými podvody národních, ale i nadnárodních institucí.

Druhá kapitola popisuje, jaká je situace s pojistnými podvody na českém i zahraničním pojistném trhu.

Ve třetí kapitole uvádíme charakteristiky pachatelů a kriminalistické postupy při vyšetřování této trestné činnosti, ve čtvrté kapitole jsou uvedeny ukázky pojistných podvodů.

Poslední kapitolu tvoří praktická část, ve které jsme sledovali okolnosti páchaní této trestné činnosti, zejména charakteristiky pachatelů v praxi libereckých kriminalistů.

SUMMARY

In the first chapter the theory of insurance fraud is described including its characteristics, segmentation and the causes for committing insurance frauds. Furthermore, the chapter describes development stages of the fight with insurance frauds on the level of both national and supra-national institutions.

The second chapter describes the situation of insurance frauds in both the Czech and foreign insurance markets.

The third chapter gives the characteristics of offenders and criminalistic procedures for investigation of this criminal activity, and the fourth chapter includes examples of insurance frauds.

The last chapter comprises a practical part which contains the results of our study of circumstances under which this criminal activity is committed, especially the characteristics of offenders as per experience of Liberec criminalists.

KLÍČOVÁ SLOVA

havarijní pojištění

charakteristika

kriminalita

pachatel

podvod

pojistitel

pojistka

pojistná částka

pojistné

pojistník

pojistný podvod

pojistný trh

pojištění

pojištěný

pojišťovna

pojišťovnictví

Policie ČR

příčina

životní pojištění

car insurance

characterization

criminality

offender

fraud

insurer

insurance policy

insurance money

insurance premium

policy holder

insurance fraud

insurance market

insurance

insuree

insurance company

system of insurance

Czech Police

cause

life insurance

Seznam zkratk a symbolů	9
ÚVOD	10
1. TEORIE POJISTNÉHO PODVODU	11
1.1 Pojištění jako občanskoprávní vztah	11
1.2 Charakteristika pojistného podvodu	12
1.2.1 Členění pojistných podvodů	13
1.2.2 Příčiny páchání podvodů	14
1.3 Vývojové etapy boje s pojistnými podvody	15
2. SITUACE NA ČESKÉM POJISTNÉM TRHU A V ZAHRANIČÍ	17
2.1 Realita v českých pojišťovnách	17
2.2 Pojistné podvody v USA	19
2.3 Pojistné podvody ve Velké Británii	21
3. VYŠETŘOVÁNÍ POJISTNÝCH PODVODŮ	23
3.1 Kriminogenní faktory pojistných podvodů	23
3.2 Charakteristika pachatelů	24
3.3 Kriminologické postupy	25
4. VYBRANÉ UKÁZKY POJISTNÝCH PODVODŮ	27
4.1 Nejčastější odvětví pojistných podvodů	30
4.1.1 Havarijní pojištění motorových vozidel	31
5. Z PRAXE LIBERECKÝCH KRIMINALISTŮ	34
ZÁVĚR	39
Seznam použité literatury	40

SEZNAM ZKRATEK A SYMBOLŮ

aj.	a jiné
apod.	a podobně
BP	bakalářská práce
CEA	Comité Européen des Assurances (Federace národních asociací pojišťoven)
č.	číslo
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ČP	Česká pojišťovna
ČR	Česká republika
Kč	Koruna česká
např.	například
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
Sb.	Sbírka zákonů a nařízení
tj.	to jest
tr.čin	trestný čin
tzv.	tak zvaný
USA	United States of America (Spojené státy americké)
VIN	Vehicle Identification Number (identifikační číslo vozu)
§	paragraf
%	procento

ÚVOD

Kriminalita se stala celosvětovým problémem, zejména její růst ve všech částech světa bez ohledu na politické zřízení. Ani naší zemi se tento trend nevyhnul a navíc je zesílen situací po společenských změnách souvisejících s listopadovými událostmi v roce 1989. Jednání či chování lidí, při kterém jsou porušovány sociální normy, se velmi pravděpodobně vyskytuje v lidské společnosti od pradávna. Páchání pojistných podvodů je pak jednou z možných variant takového chování v současnosti.

Pojistný podvod je jen jednou z mnoha forem společensky nežádoucí činnosti. Je věrným nepřítelem pojišťovnictví ve všech zeměpisných šířkách. Jednotlivé pojišťovny s ním svádějí trvalý boj na národní i nadnárodní úrovni. Pojistné podvody představují v dnešním světě takřka všeobecně tolerovaný trestný čin. Přitom právě poctivá část klientů pojišťoven doplácí na existenci podvodů v pojišťovnictví nejvíce. Zvýšené náklady pojišťoven na vypořádávání pojistných plnění se totiž zcela přirozeně projeví na zvyšování pojistného.

Primární příčinou pojistných podvodů je hledání snadných zisků, jde o to vytěžit maximální prospěch z každé příhodné situace na úkor pojišťovny. Podle několika studií je každý desátý klient pojišťovny ochoten spáchat pojistný podvod a podle statistik pojišťoven připadá na pět pojistných událostí jeden podvod.

Snad každý zná ve svém okolí někoho, o kom ví, že spáchal pojistný podvod. Může jít třeba i o pouhé nadhodnocení škody při žádosti o pojistné plnění. Mnozí z nás budou jistě také stát před rozhodnutím „nadhodnotit či nenadhodnotit“. Zvítězí nad touhou po penězích přeci jen poctivost? Právě proto jsem si toto téma zvolila, chci pátrat ve svém okolí a zjistit, jaké příčiny vedou lidi k podvodnému jednání, jaké jsou výsledky pojišťoven při odhalování pojistných podvodů, charakteristiky pachatelů, jaké jsou základní způsoby páchání pojistných podvodů a také jaký je postup při vyšetřování pojistných podvodů. Práce je v závěru doplněna praktickou částí, která se zaměří na charakteristiky pachatelů v praxi libereckých kriminalistů.

1. TEORIE POJISTNÉHO PODVODU

1.1 POJIŠTĚNÍ JAKO OBČANSKOPRÁVNÍ VZTAH

Pojištění představuje způsob zabezpečení proti následkům, které jsou vyvolány pojistným nebezpečím nebo pojistným rizikem. Jde o vztah účastníků pojištění vzniklého na základě pojistné smlouvy.

Pojistná smlouva je dvoustranným právním vztahem mezi pojistníkem, který si takto zajišťuje ochranu před vznikem možných rizik, a pojistitelem (pojišťovnou). Součástí pojistné smlouvy jsou všeobecné pojistné podmínky, na které se pojistná smlouva musí odvolávat a se kterými musí být pojistník pojišťovnou seznámen. Pro právní úkony týkající se pojištění je zákonem vyžadována písemná forma, pokud v zákoně o pojistné smlouvě nebo přímo v pojistné smlouvě není uvedeno jinak. Pojistitel vydá pojistníkovi jako doklad o uzavření pojistné smlouvy pojistku. Právo na plnění má, pokud v pojistných podmínkách není stanoveno jinak, ten, na jehož majetek, život nebo zdraví anebo na jehož odpovědnost za škody se pojištění vztahuje. Předmětem pojistného plnění je pojistná událost, která musí být nahodilá, neočekávaná, která je blíže specifikována pojistnou smlouvou. Obsah pojištění tvoří souhrn práv a povinností jeho účastníků, kterými jsou:

Pojistitel, kterým je zpravidla pojišťovna, jako právnická osoba, jejímž jménem jedná osoba fyzická. Pojistitel v rámci pojistné smlouvy má:

- právo na řádné a včasné zaplacení pojistného,
- povinnost v případě pojistné události poskytnout pojistné plnění.

Pojistník, jako fyzická osoba, která uzavírá pojistnou smlouvu má:

- oprávnění disponovat s pojistnou smlouvou,
- povinnost řádně a včas platit pojistné.

Pojištěný, kterým může být právnická i fyzická osoba, jež má:

- právo na plnění z pojistné události, pokud není dohodnuto jinak,
- povinnost bez zbytečného odkladu písemně oznámit pojistnou událost.

Dále je nutno rozlišovat *odvětví pojištění*, která nalezneme v příloze č. 1, zákona č. 39/2004 Sb. o pojišťovnictví.

A) odvětví životních pojištění – v životním pojištění lze pojistit fyzickou osobu zejména pro případ smrti, dožití se určitého věku, nebo dne stanoveného v pojistné smlouvě jako konec soukromého pojištění, anebo pro případ jiné skutečnosti týkající se změny osobního postavení této osoby, životní pojištění lze sjednat pouze jako pojištění obnosové.

B) odvětví neživotních pojištění se dále člení ne jednotlivé skupiny neživotních pojištění.

1.2 CHARAKTERISTIKA POJISTNÉHO PODVODU

§ 250 Podvod – „trestný čin, jehož se dopustí ten:

(1) Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu nikoli malou.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo
b) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.“¹

§ 250a Pojistný podvod – „Pojistný podvod spáchá ten:

(1) Kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

¹ Zákon č. 140/1961 Sb., *trestní zákon ve znění pozdějších předpisů*

(2) Stejně bude potrestán, kdo úmyslně vyvolá pojistnou událost, nebo kdo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu nikoliv malou.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,

b) způsobí-li takovým činem na cizím majetku značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu velkého rozsahu.“²

Podle trestního zákona se škodou nikoliv malou rozumí škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč, značnou škodou – škoda nejméně 500 000 Kč a škodou velkého rozsahu se jedná o škodu minimálně 5 000 000 Kč.

1.2.1 Členění pojistných podvodů

Prvním kritériem členění pojistných podvodů je předmět útoku, podle kterého může jít o pojistnou událost vzniklou v rámci životního pojištění (pojištění osob) nebo neživotního pojištění (pojištění majetku a odpovědnosti za škodu).

Pojistné události ve vztahu k životnímu pojištění vznikají například v rámci:

- důchodového pojištění,
- úrazového pojištění,
- pojištění léčebných výloh,
- pojištění příjmů v době pracovní neschopnosti.

Ve vztahu k neživotnímu pojištění vznikají pojistné události například v rámci:

- pojištění domácnosti včetně rekreačních domácností,
- pojištění staveb,

² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

- havarijní pojištění motorových vozidel,
- pojištění odpovědnosti za škodu,
- pojištění podnikatelů a průmyslu,
- úvěrové pojištění.

Vedle rozdělení podle předmětu útoku, je možné pojistný podvod rozdělit i podle osoby pachatele na vnější a vnitřní pojistný podvod.

U *vnějšího* pojistného podvodu je pachatelem pojištěný nebo pojistník, tj. osoba, jejíž majetek je pojištěn nebo osoba, která uzavřela s pojišťovnou pojistnou smlouvu. Tito pachatelé nemívají mezi zaměstnanci pojišťovny komplice. Podvodného jednání se tyto osoby dopouští většinou při sjednávání pojistné smlouvy tím, že uvedou nepravdivé či zkreslené údaje, nebo při uplatňování nároku na pojistné plnění vyplývající z pojistné smlouvy.

U *vnitřního* pojistného podvodu je pachatelem zaměstnanec pojišťovny, který má za svého komplice pojištěného nebo pojistníka. Zaměstnanec pojišťovny, tedy pachatel, se dopouští trestného činu tím, že využívá nedokonalostí daného pojistného produktu. V pravém slova smyslu se tedy nedopouští podvodného jednání, ale jeho jednání se přibližuje zpronevěře.
[1]

1.2.2 Příčiny páchaní podvodů

Příčin je celá řada, vedle obecných příčin, ke kterým patří například ekonomická krize a růst nezaměstnanosti, existuje spojitost s vývojem civilizace. Dále jsou zde také příčiny, které byly zjištěny dlouholetou praxí kriminalistů. Kupříkladu:

- pomsta pojišťovně – lidé jsou naštvaní, že neustále platí a nic z toho nemají,
- finanční potíže pojištěnce,
- podvod „patří k podnikání“, zde nejde ani tak o obohacení podnikatele, ale spíše o snížení ztrát z podnikání,
- relativně nízké riziko odhalení pojistného podvodu.

Možné jevové formy pojistného podvodu:

- úmyslné poškození sebe nebo pojištěné věci,
- předstírané loupežné přepadení,
- předstírané vloupání do objektu nebo odcizení věci,
- fingovaná krádež motorového vozidla,
- předstíraná nebo „úmyslná“ dopravní nehoda a další. [1]

1.3 VÝVOJOVÉ ETAPY BOJE S POJISTNÝMI PODVODY

Začátkem boje s pojistnými podvody na mezinárodní úrovni lze označit rok 1993. V říjnu 1993 se valná hromada CEA (Federace národních asociací pojišťoven) rozhodla pro zahájení boje s pojistnými podvody v celoevropském měřítku a také boj proti pojistným podvodům se od této doby stává pro CEA frekventovaným tématem.

Začátek boje s pojistnými podvody v České republice by se dal stanovit dnem zřízení dočasné pracovní skupiny pod názvem *pojistný podvod* v rámci legislativní sekce ČAP, přesněji tedy 13. 4. 1995. K zřízení této skupiny vedl názor, že prevence a represe pojistného podvodu nemůže být záležitostí pouze jednotlivých pojišťoven. Hlavním obsahem této etapy bylo získat co nejvíce materiálů o pojistném podvodu. ČAP se podařilo získat základní podklady k problematice pojistného podvodu z některých zemí, jako Belgie, Francie, Itálie a dalších. V únoru 1997 došlo ke vzniku stálé pracovní skupiny pro prevenci podvodu. Tato skupina vznikla na základě rozhodnutí vrcholných orgánů ČAP. Cílem této etapy bylo především soustředění podkladů pro vypracování návrhu znění samostatné skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu. Skupina pro prevenci podvodu vycházela ze stávajících zahraničních zkušeností, také z let minulých, ale i ze zkušeností domácích. V této etapě probíhají první pokusy o vytvoření informačního systému ČAP, který se podařilo připravit pouze po technické stránce.

V říjnu 1998 ČAP, s využitím zahraničních zkušeností, zpracovala a pro interní potřebu vydala metodickou příručku pro prevenci, vyšetřování a indikaci pojistných podvodů (zde musím podotknout, že jsem o tuto příručku telefonicky žádala knihovnu ČAP, ale bohužel mi bylo sděleno, že je pro veřejnost nedostupná). Stále viditelněji lze registrovat pochopení

nutnosti boje s pojistnými podvody u vedení pojišťoven, čehož odrazem je, že pojišťovny začínají zřizovat speciální útvary zaměřené na boj s pojistnými podvody.

Další vývoj lze vymezit dnem 1. 4. 2000, tj. účinnost zákona o pojišťovnictví č. 363/1999 Sb. Ukazuje se zde, že některé jeho části jsou pro potřeby pojišťovací praxe nevyhovující, především ustanovení upravující mlčenlivost. V tomto roce se klade velký důraz na nutnost vzniku informačního systému pojišťoven. Informační systém pojišťoven by měl mít podobu společné databáze klientů, ze které by bylo zřejmé podvodné jednání, dlužníci a vícenásobné pojištění. Tím by se například zabránilo tomu, že by pojištěný žádal pojistné plnění za stejnou pojistnou událost u více pojišťoven. [2]

Koncem března letošního roku (2005) jsem se dotazovala na internetových stránkách ČAP, zda se již podařilo informační systém pojišťoven zavést. Odpověděl mi Jan Kábrt, tajemník ČAP pro public relation, že výměna informací mezi pojišťovnami bohužel zatím neprobíhá.

V roce 2003 vznikla při České asociaci pojišťoven Kancelář pro prevenci pojistného podvodu. Úkolem Kanceláře pro prevenci pojistného podvodu je koordinace aktivit v boji proti pojistnému podvodu. Její práce bude spočívat především v rozvíjení systému součinnosti pojišťoven při výměně informací a poznatků o pojistných podvodech a konkrétní spolupráci při jejich odhalování. Kancelář se má podílet na vytváření podmínek pro zajištění spolupráce s Policií ČR a dalšími tuzemskými i zahraničními partnery v oblasti pojistného podvodu. Zřízení kanceláře je významným krokem pojišťoven sdružených v ČAP v jejich dlouholetém boji s pojistným podvodem. [3]

V tomto případě jsem také zjišťovala, zda je již Kancelář pro prevenci pojistného podvodu v provozu a jaký je její přínos. Pan Kábrt mi sdělil, že se kancelář věnuje problematice pojistného podvodu a lze ji chápat jako jeden z funkčních orgánů ČAP, její činnost je však zatím v přípravě.

2. SITUACE NA ČESKÉM POJISTNÉM TRHU A V ZAHRANIČÍ

2.1 REALITA V ČESKÝCH POJIŠŤOVNÁCH

Malá škoda pojištěného finančně neohrozí, ale pro pojišťovnu znamená kumulace nízkých plnění značné kapacitní zatížení kvůli pracnosti i nákladům správní režie. Rovněž nelze přehlédnout, že nízká spoluúčast může vyvolávat zvýšené riziko morálního hazardu (pojištěný se začne chovat rizikověji) či může přilákat klienty s myšlenkou na možný pojistný podvod. Klient, který ho bude chtít spáchat, pravděpodobně zvolí pojistku bez spoluúčasti. Tyto skutečnosti se výrazně odrážejí ve výši pojistných sazeb, neboť v praxi se skutečně morální hazard projevuje. Jako důkaz se uvádí například, že spoluúčast je jedním z nejefektivnějších nástrojů v povinném ručení ke snížení počtu hlášených škod a vytvoření tlaku na pojištěné směrem k zábraně škod.

Podle údajů pojišťoven a policie v Česku rok od roku přibývá pojistných podvodů. Část se podaří objasnit, ale velký počet pachatelů projde a představuje pro pojišťovny miliardovou zátěž. Mnohé drobnější pokusy však pojišťovny ani nehlásí, protože lidé svůj pokus často vzdají, když se při hlášení škody zamotají do vlastní lži a pochopí, že neuspějí. Často sám klient uzná, že událost není tak pravdivá, jak nahlásil, a vycouvá. Těchto případů je mnohdy víc než těch dotažených k soudním koncům.

Objem škod z pojistných podvodů žádná pojišťovna na světě nezná. Jestliže se objevují nějaká čísla, pak jde vždy pouze o odhady. Například výsledky České pojišťovny jsou při odhalování pojistných podvodů celkem úspěšné. Specialisté věnují velkou pozornost prověřování hodnověrnosti dokumentů, které klient doručí, dále Česká pojišťovna uvádí, že detektivové pečlivě zkoumají všechny zprávy dodané policií i lékaři. Často se totiž stává, že jsou zfalšované nebo dodatečně upravené.

Tabulka č. 1: Úspěšnost České pojišťovny při odhalování pojistných podvodů

Rok	Odhalené pojistné podvody	Ušetřené peníze pro pojišťovnu
2000*	719	165 milionů
2001*	701	137 milionů
2002*	1 225	201 milionů
2003	524	202 milionů
2004	438	250 milionů

Zdroj: *<http://www.vecerka.cz/krimi/podvody050222.html>], [4]
<http://www.cpoj.cz/default.aspx?server=1&article=218>], [5]
<http://www.cpoj.cz/default.aspx?server=1&article=233>], [6]

Z tabulky je zřejmé, že počet odhalených pojistných podvodů klesá, ale peníze, které chtějí klienti svým podvodným jednáním od pojišťovny neoprávněně získat neustále roste.

Tabulka č. 2: Úspěšnost pojišťovny Allianz a ČSOB při odhalování poj. podvodů

Rok	Podezřelé případy	Odhalené pojistné podvody	Úspora pro pojišťovnu
Allianz			
2003	350	.	30 milionů
2004	500	.	50 milionů
ČSOB			
2004	116	101	17 milionů

Zdroj: <http://www.vecerka.cz/krimi/podvody050222.html>], [4]

Pojišťovny však připouštějí, že odhalit se jim podaří jen menší část, a odhadují, že na pět hlášených případů může připadnout jeden pokus o podvod. Podvody, které jsou páčány záměrně a cíleně představují okolo 20 % škodních případů. Zatímco klienti se často cítí ukřivděni kvůli nízkému plnění, mezi lidmi z pojišťoven na druhou stranu koluje odhad, že mnoho peněz je vylákáno podvodně. Podle odhadů jde až o 15 procent z vyplacených peněz, u dopravních nehod až o 30 procent. Loni se na pojistkách vyplatilo 60 miliard korun, takže škody jdou do miliard. Pojišťovny zdůrazňují, že ztracené peníze si na druhé straně vyberou od ostatních klientů a že musí zdražovat. Teoreticky by tedy pojistky mohly být o 15 procent levnější. Z důvodu snižování pojistných podvodů například Česká pojišťovna zavedla možnost likvidace pojistné události prostřednictvím telefonu, tím dochází k zamezení domluvy likvidátora s klientem o nadhodnocení pojistného plnění

a tedy k zabránění vzniku pojistného podvodu. Na druhé straně tím pojišťovna šetří čas svým klientům. Již osmdesát procent registrací pojistných událostí se odehrává pouze prostřednictvím telefonu a za tímto účelem zavolá denně do klientského centra pojišťovny 1 500 až 2 000 lidí.

Nový systém likvidace pojistných událostí snížil riziko pojistného podvodu, protože klient a likvidátor se spolu fyzicky nesetkají a nemohou se tak na něm dohodnout. Odpadly i návštěvy pojišťovny a vyplňování nejrůznějších formulářů. Člověk, který havaroval, se může telefonicky zaregistrovat v klientském servisu už při čekání na policisty. Délka registrace se pohybuje kolem pěti až sedmi minut. Klienta poté zkontaktuje terénní spolupracovník likvidátora, tzv. mobilní technik, který zajistí ohledání škody a pořídí fotodokumentaci. Vše předá likvidátorovi, a ten záležitost vyřídí v jedné ze dvou centrál. Pojišťovna si ještě může vyžádat další potřebné dokumenty. Celá likvidace pojistné události, která skončí převodem peněz na účet poškozeného klienta, se však může obejít bez jeho jediné návštěvy pojišťovny. Podle mluvčího České pojišťovny Václava Bálka byl starý systém více náchylný na chyby lidského faktoru, protože pojistnou událost měl na starosti pouze jeden likvidátor. Proti tomu nový systém hlídá lhůty pro její zpracování, umožňuje lepší kontrolu a v případě nemoci či dovolené likvidátora ji snadno za něj může převzít kolega. Průměrná doba likvidace v České pojišťovně se podle firemních statistik nyní zkrátila na pět týdnů. [7]

Konkurenční pojišťovny zatím o podobné formě likvidace neuvažují, protože při vyřizování pojistných událostí nedochází k problémům či prostojům.

2.2 POJISTNÉ PODVODY V USA

Ve Spojených státech jsou pojistné podvody velmi dobře zmapované (na rozdíl od ČR), protože zde přímo na pojistném trhu operuje Národní kancelář pro pojistnou kriminalitu. Ve Spojených státech představují pojistné podvody druhý pro společnost nejdražší trestný čin, kterého se dopouštějí tzv. „bílé límečky“, tj. zejména byznysmeni a jim podobní. Podle některých odhadů stojí právě pojistné podvody v případě majetkových pojištění pojistný trh USA ročně přibližně 30 miliard dolarů. V rámci celého tammního pojišťovnictví se pak

hovoří o částce dosahující 120 miliard dolarů. Národní kancelář pro pojistnou kriminalitu uvádí, že zhruba v deseti procentech případů nahlášených majetkových pojistných událostí šlo o pojistný podvod. Jiná organizace zabývající se touto problematikou, Koalice proti pojistným podvodům, uvedla, že počet pojistných podvodů se za posledních pět let zdvojnásobil.

Mezi důvody nárůstu frekvence těchto podvodů se považují zejména tyto:

- v některých případech se zdá být levnější proplácet i podezřelé pojistné události, než je nákladně vyšetřovat,
- systém zdravotního pojištění je příliš složitý a velký, až se stává velmi zranitelným,
- pojistné podvody nejsou pro pachatele příliš riskantní,
- chybí příslušné právní úpravy, které by řešily pojistný podvod,
- lidé pojistné podvody v zásadě tolerují.

Obecně bývá za nejkritičtější považováno pojištění vozidel. V Kalifornii se odhaduje, že v případě 25 až 50 % pojistných událostí jde o podvod. Prakticky jde o dva základní typy podvodů. V prvním z nich nahlásí pojistník spolu s příslušným servisem škodu, která nikdy nenastala, v druhém případě jde o zinscenované havárie.

Jelikož se náklady na pojistné podvody dosahující 120 miliard dolarů ročně zdály některým pojistitelům příliš vysoké, proběhl v nedávné době telefonický průzkum mezi 31 tisíci Američany. Lidé byli dotazováni na svůj vztah k pojistným podvodům a k lidem, kteří pojistný podvod spáchají. [8]

Nejdůležitější závěry zmíněného šetření znázorňuje tabulka č. 3:

Tabulka č. 3: Vztah američanů k pojistným podvodům

Odpovědi (volný překlad)	%
Kdybych věděl, že nebudu chycen, spáchám pojistný podvod.	9
Nikdy bych neohlásil pojistný podvod, který spáchal někdo, koho znám.	29
Nahlásil bych pojistný podvod pouze tehdy, kdybych neměl rád člověka, který ho spáchal.	6

Zdroj: <<http://www.mesec.cz/clanky/podvody-na-bezicim-pase/>> [8]

2.3 POJISTNÉ PODVODY VE VELKÉ BRITÁNII

Z průzkumu, který si objednala Asociace britských pojišťoven v oblasti pojistného podvodu, vyšlo najevo, že veřejnost je značně nejistá v tom, co je vlastně nepoctivé. Asociace odhaduje, že pojistné podvody spáchané u pojištění aut a domácností stojí pojišťovny, tedy i pojistníky, jednu miliardu liber ročně. Tento průzkum odkryl, že 7 % lidí přiznalo podvodnou pojistnou událost. To tedy znamená, že se 3 miliony lidí ve Velké Británii dopustily pojistného podvodu. Ukazuje se, že existuje značná tolerance veřejnosti k nepoctivosti. I když to neznamená, že tolerance povede k páchání nepoctivosti, značné množství dotázaných přiznalo, že jejich poctivost by mohla být v budoucnu velmi pokoušena. [9]

Zajímavostí je, že se 7 % Britů přiznalo ke krádeži ručníku z hotelového pokoje. Domnívám se, že kdyby se podobný průzkum prováděl mezi Čechy, bylo by procento mnohem vyšší.

Tabulka č.4: **Postoje Britů k indexu poctivosti**

Druh kriminální činnosti/ nepoctivé jednání	% těch, kteří nemohou vyloučit spáchání v budoucnosti	% těch, kteří to považují za přijatelné nebo na hranici	% těch, kteří spáchali uvedený čin v minulosti
Vědomé přijetí více peněz při vracení peněz u pokladny	62	55	28
Zakázaný dovoz a prodej alkoholu a cigaret	48	48	5
Navýšení pojistné události	47	40	6
Vědomé koupení kradeného zboží	44	36	8
Nezaplacení silniční daně	40	36	5
Používání měkkých drog	38	43	12
Fiktivní pojistná událost	37	29	2
Drobná krádež v obchodě	31	29	2
Řízení pod vlivem alkoholu	30	20	9
Použití cizí kreditní karty	26	6	2

Zdroj: Pojistný obzor 12/2004, [9]

Z tabulky vyplývá, že procento lidí, kteří považují navýšení pojistné události a fiktivní pojistnou událost za přijatelnou nebo na hranici je poměrně vysoké, mnohem vyšší je však procento těch, kteří toto chování nemohou v budoucnu vyloučit. Proto jsou britské pojišťovny odhodlány bojovat se snížením prostor pro pojistné podvody, a tím chránit své pojistníky. [9]

3. VYŠETŘOVÁNÍ POJISTNÝCH PODVODŮ

Způsoby páchaní trestných činů pojistného podvodu jsou velmi různorodé a rozsah jejich páchaní je velmi široký. Podle znění již uvedeného § 250a trestního zákona se pojistným podvodem rozumí jednání, při kterém pachatel úmyslně buď při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje pojistiteli nebo podstatné údaje zamlčí. Pachatel zde buď:

1) vzbuzuje falešné představy ve vztahu k okolnostem, za nichž se poškozený (pojistitel) rozhoduje uzavřít pojistnou smlouvu, a to tím, že pojišťuje věc, o které již předem ví, že ji prodá nebo zpronevěří. Například pojistím-li si auto, o kterém již dopředu vím, že ho prodám za hranice a nahlásím ho jako kradené.

2) využívá nesprávných představ poškozeného (pojistitele) o určitých okolnostech, a to zejména při uplatnění nároku na pojistné plnění tím, že pojistnou událost svým jednáním sám vyvolal. Jako příklad lze uvést požár, který si pojištěný sám zavínil.

3.1 KRIMINOGENNÍ FAKTORY POJISTNÝCH PODVODŮ

Kriminogenní faktory mohou předznamenávat úmysl pojištěné osoby získat neoprávněný majetkový prospěch již před uzavřením pojistné smlouvy nebo v průběhu pojištění. Tyto faktory vycházejí samozřejmě z praxe kriminalistů, ale více je využívají pracovníci pojišťoven. Jedná se zejména o tyto faktory:

- několik škod během krátkého období,
- časté změny pojistitelů,
- pozdní placení pojistného nebo neplacení pojistného,
- tlak na rychlou výplatu pojistného plnění v hotovosti,
- absence nebo naopak přemíra stvrzenek,
- jsou předloženy pouze fotokopie dokladů,
- jsou pojištěny staré a nemoderní předměty,
- škody vzniklé za neobvyklých okolností,
- ztráta pouze jednoho cenného předmětu,

- odcizení velké částky v hotovosti,
- nepřesný popis odcizených předmětů,
- pojištěný usiluje o dohodu s pojišťovnou s cílem rychlé výplaty pojistného,
- nahlášené odcizené věci neodpovídají životní situaci a standardu pojištěného,
- selhání bezpečnostního systému,
- a mnoho dalších. [1]

3.2 CHARAKTERISTIKA PACHATELŮ

Obecně lze říci, že pachatel trestného činu pojistný podvod, jehož předmětem útoku je například úrazové pojištění, nemusí mít žádné výrazné intelektové nebo jiné schopnosti. Pachatelem zde může být kdokoliv, kdo má způsobilost k právním úkonům a je oprávněný uzavřít pojistnou smlouvu. Spáchání některých pojistných podvodů předpokládá, že pachatel musí vlastnit nebo mít v nájmu určitou věc, která je předmětem pojištění, uskutečnit jednání nebo provozovat činnosti, které jsou předmětem pojištění. Například pachatelé pojistných podvodů směřujících proti havarijnímu pojištění motorových vozidel, kteří jsou nejpočetnější skupinou pachatelů trestných činů pojistného podvodu, jsou obvykle osoby:

- bez středoškolského vzdělání,
 - nemajetné, které jsou tzv. bílými koňmi,
 - ve věku 20–30 let,
 - bez výjimečných intelektových schopností,
- které se nechají zlákat (za velmi malou finanční odměnu, která představuje asi 1–5 % ceny vozidla) organizátory pojistných podvodů, aby si na svoji osobu vzali na leasing vozidlo, které poté oni sami, nebo další osoby vyvezou mimo území České republiky, kde je prodají a nahlásí policii jeho údajné odcizení.

Naopak pachatelé pojistného podvodu u pojištění podnikatelů, průmyslu a úvěrového pojištění jsou zpravidla intelektuálně na výši, schopní navazovat kontakty, jsou dokonale obeznámeni s problematikou, výřeční, schopní improvizovat a přizpůsobit se situaci tak,

aby přesvědčili osoby, které s nimi uzavírají pojistnou smlouvu, že nemají žádné podvodné úmysly. [1]

3.3 KRIMINALISTICKÉ POSTUPY

Odhalování trestné činnosti se zabývá jednak Služba kriminální policie a dále specializovaná pracoviště jednotlivých pojišťoven.

Podněty k vyšetřování trestných činů pojistných podvodů jsou:

- oznámení poškozeného (pojistitele), prostřednictvím zástupce pojistitele,
- výsledky operativně pátrací činnosti policie.

U většiny trestných činů bývá výchozím bodem při vyšetřování místo činu. U vyšetřování pojistných podvodů nemá zásadní význam, hlavní důraz se klade na zdroj informací. Výchozím bodem bývají tzv. paměťové stopy, jedná se zejména o výpověď poškozeného, případně svědků, které mají při vyšetřování velký význam. Druhou skupinou stop jsou písemné důkazy. Ty představují písemnosti, jež pachatelé předkládají pojistiteli, které mohou být jednak nepravdivé, hrubě zkreslené, nebo i padělané. Tyto písemnosti předkládají při sjednávání pojistné smlouvy, kdy se snaží navýšit hodnotu věci, jejíž údajné odcizení nebo poškození později nahlásí pojistiteli s cílem získat neoprávněně pojistné plnění. Takto vzniklé stopy padělání a pozměňování listin jsou pro pojistný podvod základní a nejtypičtější a mají při vyšetřování své nezastupitelné místo. Třetí skupinou jsou věcné důkazy, které představují např. napodobeniny. Tedy například ocení-li znalec drahé kameny vyšší částkou než je skutečná hodnota. [1]

Při vyšetřování trestných činů, tedy i pojistného podvodu, se setkáváme zejména s následujícími počátečními typickými vyšetřovacími situacemi:

1) Obviněný trestnou činností doznává

V tomto případě je nutné věnovat pozornost zadokumentování trestné činnosti v celém rozsahu.

2) Obviněný trestnou činnost zcela popírá

Zde je potřebné věnovat zvýšenou pozornost opatření důkazů vyvracejících nebo potvrzujících výpovědi obviněného, poškozeného a svědků.

3) Obviněný doznává jednání, popírá však úmysl uvést někoho v omyl, nebo využít omylu poškozeného

Ve třetím případě je nutné zaměřit úsilí na zjištění skutečností prokazujících úmysl. Jde tedy zejména o způsob života, příjmy obviněného a jeho styky, které nasvědčují, že se již dopustil dalších obdobných podvodných jednání.

4) Obviněný odmítá vypovídat

Zde nezbývá nic jiného než se zaměřit na nalézání důkazů svědčících v neprospěch obviněného. [1]

Při dokazování úmyslu je třeba vycházet zejména z důkazů o:

- způsobu života a zdrojích příjmů obviněného,
- počátcích podvodného jednání (prvním kontaktu),
- okolnostech charakterizujících přípravné jednání,
- způsobu spáchání trestného činu,
- okolnostech svědčících o spolupachatelství či organizování trestné činnosti,
- sérii podvodných jednání. [10]

4. VYBRANÉ UKÁZKY POJISTNÝCH PODVODŮ

Případy od soudů či z analů pojišťoven ukazují, jak lidé dokáží být kvůli penězům krutí a vynalézaví.

Udušený v avii

Bratři Škrkoňové z Ústeckoorlicka šli na 13 a 14 let do vězení za vraždu spáchanou kvůli 21 milionům korun. Přiměli známého, aby uzavřel několik životních pojistek s plněním v jejich prospěch. Bratři jej pak otrávil plynem ve skříňové avii.

Trosečník v Gambii

U břehů africké Gambie byl nalezen člun s kusy potrhaného neoprenu a s doklady občana ČR. Když byl prohlášen za mrtvého, matka si přišla pro 30 milionů korun z životní pojistky. Pojišťovna však později zjistila, že syn žije. Podezřelé bylo už vysoké pojistné přes 20 tisíc měsíčně, neúměrné příjmům rodiny.

Dvě televize ve srubu

Po povodních si klient přišel do pojišťovny pro peníze za škodu ve vyplaveném srubu. Mezi odplavenými věcmi nahlásil také dvě barevné televize. Peníze však nedostal, ve srubu ani nebyla zavedena elektřina.

Fotbalové koleno

Mladého fotbalistu čekala operace menisku, ale zrušil ji a během měsíce si sjednal u osmi pojišťoven úrazové pojištění s odškodným v případě pracovní neschopnosti. Zranění zatajil a záhy koleno při utkání povolilo. Fotbalistu mezitím někdo udal, stihl však vyinkasovat 40 tisíc korun.

Chamtivý policista

Dopravní policista odpustil řidiči při noční kontrole alkohol za volantem, ale chtěl protislužbu. Řidiče přiměl, aby nahlásil nehodu a poškození policistova vozu. S pomocí

komplíce u policie takto zinscenoval devět havárií. Štěstí pak zkusili i další dva policisté. Autor schématu šel do vězení na šest a půl roku.

Předplacené pohřby

Na venkově v americkém státě Iowa si starší pár uzavřel pojistku za 13 tisíc dolarů, jejíž součástí byl předplacený pohřeb. Po čase se rozhodli změnit pohřební ústav, ale když změnu hlásili pojišťovně, tak už je měla vedeny jako mrtvé. Dokumenty zfalšoval první pohřební ústav a pojistku zinkasoval.

Drobné podvody v životním a úrazovém pojištění

Mladá žena utrpěla úraz kolena. Po provedení odborného vyšetření se dozvěděla, že bude nutná operace s následnou delší pracovní neschopností. Ve snaze zajistit si finanční přilepšení k nemocenské, uzavřela asi měsíc po úrazu pojisnou smlouvu. Při uzavírání smlouvy úmyslně zamlčela skutečnosti týkající se jejího úrazu a očekávané operace. Když se zotavila z operace, uplatnila nárok na pojistné plnění z titulu úrazu, ke kterému mělo dojít krátce po uzavření smlouvy. Pečliví zaměstnanci pojišťovny však podvod odhalili a odmítli poskytnout plnění. Policie zahájila trestní stíhání pro pojistný podvod, neboť bylo zřejmé, že při uplatnění nároku na plnění úmyslně zamlčela skutečnosti týkající se zdravotního stavu, čímž naplnila skutkovou podstatu trestného činu pojistný podvod. Obviněná se k činu přiznala. [11]

Studentka vysoké školy hledala způsob, jak nejsnáze přijít k penězům. Věděla, že její matka má uzavřeno životní pojištění. Bez jejího vědomí pak pojišťovně předložila žádost o zrušení pojištění s výplatou odbytného. Na žádosti zfalšovala podpis matky. Za oprávněnou osobu, které by pojišťovna měla plnit, označila sama sebe. Podvod byl odhalen a studentka trestně stíhána. [11]

Pojistné podvody a leasingové smlouvy

Mladý muž uzavřel smlouvu o pronájmu vozidla, složil akontaci a závazal se k úhradě splátek za nesplacenou část ceny vozidla po dobu tří let. Po pár měsících nahlásil policii krádež vozidla a pojišťovně pojistnou událost. Pojišťovna vyplatila leasingové společnosti plnění, která pak část poukázala nájemci jako finanční vyrovnání předčasného ukončení smlouvy. Přibližně za rok však vozidlo bylo nalezeno. Jeho majitel byl Rus, který předložil

kupní smlouvu i technický průkaz. V průběhu následného trestního řízení mladý muž popíral, že by se dopustil trestného činu. Trval na své výpovědi, podle které před časem navázal kontakt s Rusy, se kterými chtěl začít obchodovat. Vydal se autem do Moskvy, kde chtěl obchodní kontakty dále rozvíjet. Z Moskvy volal domů a z rodinných důvodů pak musel ihned Moskvu opustit. Proto použil letadlo, když předtím přátelům Rusům předal klíče od auta a malý technický průkaz s tím, že mu auto dovezou do Čech. Za tuto službu jim dal dohodnutou odměnu. Naneštěstí vozidlo zaparkované před jeho bydlištěm ještě téže noci někdo ukradl. Protože se nedoznal, bylo třeba protiprávní jednání prokázat dalšími důkazy. Jedním z důkazů v trestním řízení byly i majetkové poměry mladíka. V předchozích dvou letech neplatil žádné daně, takže teoreticky nemohl mít žádné příjmy a spoléhal na podporu rodičů. Za těchto okolností bylo zarážející, kde by vzal peníze na akontaci u leasingové společnosti a na měsíční splátky, z čeho by zaplatil letenku z Moskvy do Prahy. Dalším šetřením bylo prokázáno, že letenka byla předem zamluvena na jeho jméno. Bylo zcela nelogické, že by někdo v tak špatné finanční situaci nechal vozidlo téměř cizím osobám. Také údajné rodinné problémy se ukázaly jako vymyšlené. Další nesrovnalosti byly spatřovány v tom, že mladík neměl k dispozici klíče od vozidla, které mu mělo být odcizeno zaparkované před domem. Soud proto jeho výpovědi neuvěřil a odsoudil ho za trestný čin zpronevěry a trestný čin pojistného podvodu k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců do věznice s dozorem. [12]

Dále jsem pátrala i mezi přáteli a známými a ptala se, zda se také oni setkali s pojistnými podvody. Hodně jich přiznalo, že ano. Například kamarád, který pracoval v jedné nábytkářské firmě v jižních Čechách mi prozradil, že v době povodní v roce 2002 byl jejich sklad zaplaven vodou, majitel toho hned využil a nechal do tohoto skladu, ještě před příchodem likvidátora, navézt nábytek, který byl po delší dobu neprodejný. Tedy nahlásil mnohonásobně větší škodu než byla ta skutečná.

Jak již bylo řečeno, úspěch podvodného jednání často spočívá v intelektuálních schopnostech pachatele, ve schopnosti navazovat kontakty, jeho znalostech a výřečnosti, umění přizpůsobit se situaci, improvizovat. Podvodník bývá obvykle dobrým psychologem a dovede odhadnout svůj protějšek. Během krátké rozmluvy dokáže zvolit vhodný způsob působení na poškozeného a získat jeho důvěru. Pachatelé podvodů jsou si často vědomi, že

dříve nebo později budou vyšetřováni. Nelze tedy očekávat, že doznání bude pro pachatele ulehčením a že by chtěli být nápomocni při vyšetřování. Zvláště recidivisté mají často promyšlenou obhajobu, znají řadu právních předpisů a jejich nedostatky, jichž se snaží při vyšetřování využívat ke zlehčování své trestní odpovědnosti.

4.1 NEJČASTĚJŠÍ ODVĚTVÍ POJISTNÝCH PODVODŮ

Se začleněním skutkové podstaty pojistného podvodu do trestního zákona, Policie ČR a další orgány činné v trestním řízení zaměřily svou pozornost zejména na oblast motorových vozidel. Likvidace škod na motorových vozidlech je nejčastější pojistnou událostí, která je v pojišťovnictví likvidována. Konkurenční boj nutí pojišťovny k maximálnímu přiblížení klientovi, které spočívá v minimálních požadavcích na dokumenty, které je třeba předkládat při uplatňování pojistné události, v minimalizování lhůty od oznámení pojistné události do vyplacení pojistného plnění. Tyto skutečnosti znemožňují přezkoumávat pojistné události před vyplacením pojistného plnění. Tohoto využily kriminální skupiny, které již měly zkušenosti s trestnou činností související s motorovými vozidly, zejména jejich krádežemi.

Jeden z postupů při páčání této trestné činnosti je následující. Ze zahraničí je dovezeno havarované motorové vozidlo, které se neopraví. Je provedena technická kontrola bez přistavení tohoto vozidla nebo za použití jiného vozidla, dále je vozidlo přihlášeno do registru vozidel a pojištěno. Následně je naaranžována dopravní nehoda poškozeným vozidlem tak, jak bylo přivezeno ze zahraničí. Dopravní nehoda je zadokumentována Policií ČR a následně je uplatněno pojistné plnění u pojišťovny. Vozidlo opět není opraveno, pouze je vystavena faktura za opravu, takže je vozidlo deklarováno jako opravené. Vozidlo je pojištěno u další pojišťovny a opět je naaranžována dopravní nehoda s tímto vozidlem a je inkasováno pojistné plnění. Počet pojistných plnění je prakticky neomezen, pokud dojde ke změně registrační značky vozidla, neboť evidence pojistných událostí u jednotlivých pojišťoven je vedena podle registračních značek. Navíc neexistuje centrální registr pojistných událostí, tedy již zmíněný informační systém pojišťoven. Ten by páčání této trestné činnosti ztížil, neboť skutečnost, že vozidlo mělo za poslední rok několik dopravních nehod je podezřelá a takové události by byly prověřovány jak

samotnými pojišťovnami, tak následně orgány Policie ČR. Uvedený model počítá se zapojením technika, který provádí technickou kontrolu vozidla, které nebylo přistaveno nebo bylo přistaveno jiné, úředníka okresního úřadu, který zaeviduje vozidlo, které nebylo opraveno, často také policisty, kteří nezkoumají vznik a průběh dopravní nehody. Nutná je také účast pojišťovacího agenta, který pojistí vozidlo, aniž by viděl, že je nepoškozené nebo je opět přistaveno jiné vozidlo. Do této aktivity je někdy začleněn i likvidátor pojišťovny, který má za úkol maximalizovat pojistné plnění. Organizátorem může být jedna ze zúčastněných osob (majitel vozidla, řidič, likvidátor, zaměstnanec stanice technické kontroly) nebo osoba stojící zcela mimo tento okruh lidí. Všechny účastníky lze k této činnosti přimět korumpováním nebo přinucením. Toto je jeden z příkladů možného páchaní pojistných podvodů organizovaným způsobem v souvislosti s motorovými vozidly. Při objasňování této trestné činnosti činí problémy malé zkušenosti orgánů činných v trestním řízení s touto trestnou činností, vysoká latence a neochota odhalených pachatelů svědčit proti organizátorům této trestné činnosti.

4.1.1 Havarijní pojištění motorových vozidel

Jak již bylo řečeno, zde jde o jeden z nejčastějších způsobů páchaní trestného činu pojistný podvod. Havarijní pojištění motorových vozidel je uzavíráno pro případ poškození, zničení nebo odcizení motorového vozidla, lze však k němu sjednat další doplňkové pojištění jako například:

- pojištění zavazadel a věcí osobní potřeby,
- pojištění služeb asistence,
- rozšíření pojištění mimo území České republiky,
- pojištění nadstandardní výbavy,
- úrazové pojištění přepravovaných osob ve vozidle.

Trestné činy u havarijního pojištění motorových vozidel lze rozdělit na dvě části.

První část - v této skupině dochází k fingovaným krádežím motorových vozidel. Pachatelé zde uvádějí v omyl pojistitele buď při sjednávání pojistných smluv, a to tím, že se snaží:

- nadhodnotit vozidlo dodatkovou výbavou, kterou vozidlo není vybaveno nebo je vybaveno pouze pro sjednání pojistné smlouvy a poté je opět vymontováno,
- pojistit vozidlo, které bylo odcizeno v zahraničí a dovezeno do České republiky, kde pro něj byly vytvořeny nové identifikační znaky (VIN, číslo motoru apod.), nové doklady,
- při uzavírání pojistné smlouvy se změnou identifikačních znaků a dokladů zatajit skutečné stáří vozidla a poté při údajné krádeži získat vyšší pojistné plnění,
- ve spolupráci s pracovníky pojišťoven uzavírat pojistné smlouvy na vozidla prodaná mimo území České republiky a v podstatě pojišťovat pouze doklady od vozidla,
- ve spolupráci s pracovníky pojišťoven uzavírat pojistné smlouvy na vozidla, která již byla skutečně odcizena, a proto antidatují dobu uzavření pojistné smlouvy a snaží se vzbudit dojem, že vozidlo bylo v době odcizení pojištěno.

Pro tuto první část jsou typické dva klasické způsoby páchaní pojistných podvodů. První spočívá v tom, že u odcizeného vozidla jsou zaměněny základní identifikační znaky. Druhý spočívá ve vyvezení řádně pojištěného automobilu do zahraničí. To je zde prodáno a zaregistrováno a až poté je v tuzemsku nahlášeno jako odcizené. Následně vlastník vozidla úspěšně uplatní u pojišťovny nárok na plnění ze škodní události.

Druhá část - do této skupiny patří pojistné podvody, kdy dochází k údajným poškozením vozidel při dopravních nebo živelných událostech. Pachatelé zde uvádějí pojistitele v omyl tím, že se snaží:

- ve spolupráci s pracovníky pojišťoven uzavírat pojistné smlouvy na vozidla, která již předtím byla poškozena při dopravní nehodě a proto antidatují dobu uzavření pojistné smlouvy a snaží se vzbudit dojem, že vozidlo bylo v době nehody pojištěno,
- ve spolupráci s příslušníky dopravní policie vytvářet fingoané protokoly o dopravní nehodě a poté pracovníkům pojišťoven k prohlídce přistavují

jiné havarované vozidlo nebo u nižších škod, kde není vyžadována prohlídka havarovaného vozidla pracovníkem pojišťovny, nahlásí údajnou nehodu, doloží potvrzení o dopravní nehodě od policie a pojistnou událost si nechají zlikvidovat,

- ve spolupráci s pracovníky autoopraven úmyslně nadhodnotit cenu opravy a uvádějí výměnu náhradních dílů, které jsou pouze opraveny nebo nebyly vůbec poškozeny. [1]

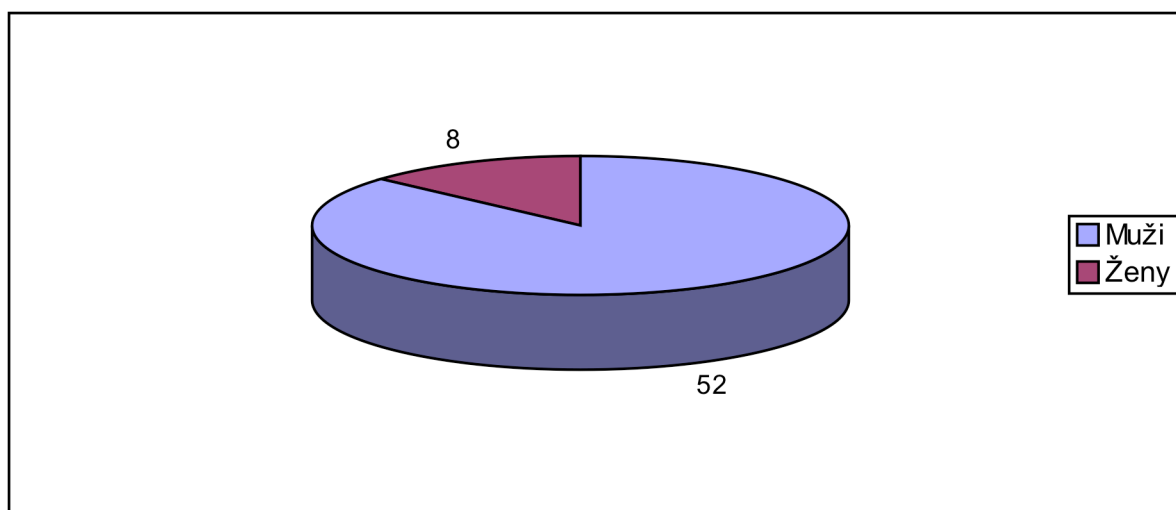
Do mnoha pojistných podvodů, především u pojištění motorových vozidel, jsou tedy zapleteni také policisté, proto Ministerstvo vnitra v roce 2000 vyčlenilo pracovníky inspekce ministra vnitra, kteří se problematikou účasti policistů na pojistných podvodech intenzivně zabývají a ve spolupráci s pojišťovnami vytipovávají pachatele z řad policistů. V průběhu roku 2000 předala inspekce ministerstva vnitra vyšetřovatelům návrh na sdělení obvinění 17 policistům pro podezření ze spáchání trestného činu pojistný podvod dle § 250a trestního zákona, případně zneužití pravomoci veřejného činitele dle § 158 trestního zákona, které se měli dopustit účastníci na pojistných podvodech.

5. Z PRAXE LIBERECKÝCH KRIMINALISTŮ

Ve spolupráci s por. Bc. Jiřím Tvrdekem, policejním komisařem Služby kriminální policie a vyšetřování hospodářské kriminality Okresního ředitelství Liberec jsme provedli hodnocení pachatelů, kteří páchají trestné činy, tedy i pojistné podvody. Jedná se o pachatele, se kterými pan Tvrdek osobně pracoval nebo se podílel na objasňování jejich trestné činnosti.

Výsledky výpočtů procentuálního zastoupení byly zaokrouhlovány na jedno desetinné místo. Součet procentuálního zastoupení se nemusí vždy rovnat 100 %, což je zapříčiněno právě výše zmíněným způsobem zaokrouhlování, přičemž maximální odchylka dosahuje 0,2 %. V průběhu provádění výzkumu bylo 6 respondentů vyřazeno pro nespolupráci. Ověřováním se zjistilo, že jimi uváděné údaje nebyly pravdivé. V tabulce č. 5 a 6 jsou údaje ověřitelné v evidencích dostupných Policií ČR, proto se počítalo s celým vzorkem 60 respondentů. V tabulkách č. 7 až 12 bylo pracováno se zmenšeným vzorkem 54 pachatelů.

Graf č. 1: Pohlaví pachatelů hospodářské kriminality

Tabulka č. 5: **Věk pachatelů hospodářské kriminality**

Věk	Počet pachatelů	Počet pachatelů v %
22–30	40	66,7
31–40	19	31,7
41–48	1	1,7
Celkem	60	100,1

V našem vzorku celkem 60 respondentů byly ženy zastoupeny počtem 8 (13,3 %), což odpovídá zastoupení žen i v jiné kriminální populaci. Nejčastější věk pachatele byl 27 let (8x), 28 a 30 let (7x). Nejmladšímu pachateli bylo v době spáchání trestného činu 22 let. Páchání pojistných podvodů tedy není problémem mladistvých pachatelů. Je to pravděpodobně způsobeno tím, že pachatel pojistného podvodu musí mít všeobecný přehled, musí mít jisté znalosti a získat si důvěru svého okolí nebo prostředí, ve kterém chce trestnou činnost páchat. Toho dosáhne člověk až v průběhu života, v dospělosti. Nejstaršímu pachateli bylo v době spáchání trestného činu podvodu 48 let. Přesto je věková skupina od 41 let zastoupená pouze jedním pachatelem (1,7 %). Naopak věková skupina do 30 let je zastoupena 40 pachateli, což činí 66,7 %. Pachatelů starších třiceti let bylo celkem 20, tedy 33,3 %.

Tabulka č. 6: **Počet trestů pachatele**

Tresty	Počet pachatelů	Počet pachatelů v %
0	30	50,0
1	15	25,0
2	8	13,3
3 a více	7	11,7
Celkem	60	100,0

Počtem trestů se má na mysli počet pravomocných rozsudků v době spáchání trestného činu. Z tabulky vyplývá, že přesně polovina pachatelů nebyla nikdy v minulosti před spácháním trestného činu trestána.

Tabulka č. 7: **Počet dětí vychovávaných pachateli v době spáchání trestného činu**

Počet dětí	Počet pachatelů	%	Počet pachatelů starších 30 let	%
0	44	81,5	13	65,0
1	8	14,8	5	25,0
2	2	3,7	2	10,0
3 a více	0	0,0	0	0,0
Celkem	54	100,0	20	100,0

V tabulce jednoznačně převládá počet pachatelů, kteří v době spáchání tr. činu nevychovali žádné dítě (81,5 %). Naproti tomu pouze 10 pachatelů (18,5 %) dítě vychovává. Budeme-li brát v úvahu věkovou kategorii nad 30 let, což je celkem 20 pachatelů, pak pouze 35 % (7 pachatelů) v době spáchání trestného činu vychovávalo dítě, což je u dospělé populace velmi nízký počet.

Tabulka č. 8: **Orientační rodina pachatele**

Oba vlastní rodiče	28	51,9 %
Matka	22	40,7 %
Otec	2	3,7 %
Jeden vlastní rodič	1	1,9 %
Mimo rodinu	1	1,9 %
Celkem	54	100,1 %

Oběma vlastními rodiči byla vychovávána cca. polovina pachatelů (51,9 %). Zajímavá hodnota je 40,7 % pachatelů, kteří byli vychováni pouze matkou.

Tabulka č. 9: **Rodina, ve které žil pachatel v době spáchání trestného činu**

Typ rodiny	Počet pachatelů	Počet pachatelů v %
Mimo rodinu	44	81,5
Vlastní rodina	3	5,6
S družkou (druhem) a min. jedním dítětem	5	9,3
Pouze s manželkou či družkou	2	3,7
Celkem	54	100,1

Z tabulky č. 9 je zřejmé, že výrazná většina pachatelů (81,5 %) žila v době spáchání trestného činu mimo rodinu.

Tabulka č. 10: **Vzdělání pachatele**

Vzdělání	Počet pachatelů	Počet pachatelů v %
Základní	4	7,4
Střední odborné	20	37,0
Úplné střední odborné	24	44,4
Vysokoškolské nebo vyšší střední	6	11,1
Celkem	54	99,9

Vzdělání pachatelů se nijak výrazně neliší od vzdělanosti nekriminální populace. Nejvíce se trestné činnosti dopouštějí středoškoláci. Nečekaná je kriminalita hospodářského charakteru u vysokoškolsky vzdělaných osob, u kterých se předpokládá vyšší stupeň morálky. V praxi se lze setkat s pachateli, kteří měli vysokoškolské vzdělání právního i humanitního směru.

Tabulka č. 11: **Finanční poměry pachatele**

Finanční poměry	Počet pachatelů	Počet pachatelů v %
Tíživé	9	16,4
Dobré	34	63,0
Velmi dobré	11	20,4
Celkem	54	99,8

Finanční poměry pachatelů jsou odpovídající běžné populaci. Zarážející je skutečnost, že pouze dva pachatelé, kteří svou finanční situaci vnímali jako velmi dobrou, neměli prospěch z trestné činnosti. To znamená, že 9 pachatelů z 11-ti se dopustilo trestné činnosti hospodářského charakteru, přestože vnímali svou finanční situaci jako velmi dobrou. V těchto případech lze vidět za páchaním trestné činnosti pouze snahu hromadit majetek, se dá hodnotit jako velmi negativní jev ve společnosti.

Tabulka č. 12: **Zaměstnanost pachatelů**

Zaměstnání	Počet pachatelů	Počet pachatelů v %
Zaměstnanec	11	20,4
OSVČ	29	53,7
Bez zaměstnání	14	25,9
Celkem	54	100

Přestože největší část populace je zaměstnána, mezi pachateli hospodářské kriminality je tato skupina zastoupena nejmenším podílem.

Při rozhovorech uvedlo pouze 10 respondentů (18,5 %), že by se trestného činu dopustilo i kdyby věděli, že jejich odhalení a potrestání je neodvratné. Téměř tři čtvrtiny respondentů (74,1 %, tj. 40 dotázaných) uvedli, že by se v tomto případě trestného činu nedopustili. Čtyři respondenti nevěděli nebo neodpověděli vůbec.

ZÁVĚR

Lze konstatovat, že český pojistný trh udělal pro prevenci a represí pojistného podvodu v průběhu posledních deseti let značný kus práce. Během těchto deseti let se podařilo vytvořit na poměry Evropy vcelku přijatelné legislativní podmínky. Jde zejména o zakotvení trestného činu pojistného podvodu – § 250a v trestním zákoně ČR v roce 1998. Zavedení skutkové podstaty trestného činu pojistného podvodu lze považovat za jeden z nejdůležitějších okamžiků boje pojišťoven, ale i orgánů činných v trestném řízení s pojistnými podvody. Prevence a represe pojistného podvodu se stala součástí práce převážné části vedení pojišťoven a na trhu je čím dál víc pojišťoven, které vytvářejí specializovaná pracoviště pro danou problematiku.

Pojišťovny jsou tedy odhodlány snížit prostor pro pojistné podvody a chránit tak své pojistníky. Většina pojistných událostí je skutečných, ale poctiví pojistníci pak doplácí na nepoctivé pojistné události. Pojišťovny poznávají, že podvod může být řešen efektivně jen tehdy, jestliže celé odvětví bude spolupracovat. Zde bychom apelovali na absenci informačního systému pojišťoven, který se stále nepodařilo zavést do provozu.

V rámci výsledků praktické části, považuji za společensky negativní fakt, že se jedenáct pachatelů dopustilo trestného činu, i když subjektivně hodnotili svou finanční situaci jako velmi dobrou. Za pácháním kriminality těmito pachateli je možné vidět snahu hromadit majetek, a to získaný jakoukoliv cestou, tedy i pojistným podvodem. U těchto pachatelů je majetek postaven na velmi vysokou příčku jejich hodnotového žebříčku. Je tedy třeba ovlivňovat hierarchii hodnot vytvářejících se u vyvíjejících se osobností a snížit tlak na spotřební způsob života, především vnést do podvědomí lidí, že pojistný podvod není společensky přijatelný a že je nutné nahlížet na spáchání tohoto činu stejně tak, jako na kterýkoliv jiný trestný čin.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CHMELÍK, J., PORADA, V. a PRŠAL, V. *Pojistné podvody*. 1. vyd. Praha: Policie ČR, 2000.
- [2] LEHUTA, M. Pojistný podvod. *Pojistné rozpravy*. Praha: 2002, č. 12., s. 133–140. ISSN 0862-6162.
- [3] TISKOVÉ SDĚLENÍ ČAP. Při České asociaci pojišťoven byla ustavena Kancelář pro prevenci pojistného podvodu. *Pojistný obzor*. Praha: 2003, roč. 80., č. 9., s. 16. ISSN 0032-2393.
- [4] VEČERNÍK PRAHA. *Každá třetí nahlášená nehoda je pojistný podvod* [on line]. [cit. 22. 2. 2005]. Dostupné z: <<http://www.vecerka.cz/krimi/podvody050222.html>>
- [5] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Česká pojišťovna už letos odhalila pojistné podvody za více než 217 milionů korun* [on line]. [cit. 18. 11. 2004]. Dostupné z: <<http://www.cpoj.cz/default.aspx?server=1&article=218>>
- [6] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Česká pojišťovna vloni odhalila podvody za více než čtvrt miliardy korun* [on line]. [cit. 28. 1. 2005]. Dostupné z: <<http://www.cpoj.cz/default.aspx?server=1&article=233>>
- [7] ČESKÁ POJIŠŤOVNA. *Likvidace s využitím telefonu snižuje riziko pojistných podvodů* [on line]. [cit. 6. 8. 2004]. Dostupné z: <<http://www.czechinsurance.cz/news/411/>>
- [8] HRDÝ, M. *Podvody na běžícím páse* [on line]. [cit. 30. 10. 2002]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/clanky/podvody-na-bezicim-pase/>>
- [9] ASOCIACE BRITSKÝCH POJIŠŤOVEN. Fakta o pojistných podvodech. *Pojistný obzor*. Praha: 2004, roč. 81., č. 12., s. 10. ISSN 0032-2393.
- [10] KONRÁD, Z., aj. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vyd. Praha: PA ČR, 1996. ISBN 80-85981-39-8.
- [11] KOTRBATÁ, J. Drobné podvody v životním a úrazovém pojištění. *Pojistný obzor*. Praha: 2003, roč. 80., č. 11., s. 15. ISSN 0032-2393.
- [12] KOTRBATÁ, J. Pojistné podvody a leasingové smlouvy. *Pojistný obzor*. Praha: 2003, roč. 80., č. 10., s. 14. ISSN 0032-2393.
- [13] GRUBER, P., aj. *Pojištění a pojišťování*. Praha: ČAP, 1997.
- [14] BLAND, D. *Insurance Principles and Practise*. London: CII, 1993.

- [15] Zákon č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě).
- [16] Zákon č. 39/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- [17] Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.